

Semblances dels nous membres de la Secció Històrico-Arqueològica

Teresa Abelló i Güell és nascuda a Vinaixa (Garrigues) i barcelonina d'adopció, professora titular d'història contemporània a la Universitat de Barcelona. Estudià la carrera en aquest centre, en el qual es llicencià el 1979 amb la tesi *El neomaltusianisme a Catalunya: Lluís Bulffi i la «Liga de Regeneración Humana»*.

Treballà com a investigadora a l'Institut Internacional d'Història Social d'Amsterdam de 1982 a 1984 i es doctorà a la Universitat de Barcelona el 1984 amb una tesi dirigida per Josep Termes. La publicà el 1987 a Edicions 62 amb el títol *Les relacions internacionals de l'anarquisme català, 1881-1914* i hi quedà perfectament explicada la participació catalana en la reorganització d'una internacional anarquista des de la penúltima dècada del segle XIX fins a l'esclat de la Primera Guerra Mundial, amb les repressions desencadenades arran del terrorisme, que no fou un fenomen exclusivament barceloní, però sí que tingué algunes de les seves manifestacions més tràgiques a Barcelona.

La seva trajectòria com a investigadora està relacionada amb l'estudi dels moviments socials, amb aspectes concrets del moviment obrer i de l'anarquisme i amb els perfils culturals que s'hi relacionen. En aquest sentit, ha format part de grups d'investigació consolidats, com ara el «Grup de Recerca i Anàlisi del Món Actual» i el «Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i els Intel·lectuals», que han tingut com a resultat la participació en nombrosos congressos d'àmbit nacional i internacional, la redacció de capítols monogràfics en diverses obres col·lectives i força articles en revistes especialitzades.

A més del llibre fruit de la tesi doctoral, és autora d'altres obres: *El movimiento obrero en España, siglos XIX y XX*, editat a Barcelona el 1997; *El debat estatutari del 1932*, editat pel Parlament de Catalunya el 2007 i centrat en les discussions que hi va haver a les Corts espanyoles al voltant del text de l'Estatut d'autonomia fins a arribar a la seva aprovació; la monografia *Vinaixa, passat i present*, publicada per l'Institut d'Estudis Ilerdencs el 2010, i *La CNT, papers de l'exili i de la clandestinitat*, editat per l'editorial Afers i el Centre d'Estudis Històrics Internacionals el 2013 i en el qual es fa una aproximació als debats i les dissidències internes de l'organització a l'exili durant el franquisme.

Ha participat en diverses obres col·lectives. Entre les col·laboracions més destacades es poden citar els capítols que escrigué per als volums setè i vuitè de la *Història de Barcelona*, és a dir, *El segle XX: De les annexions a la fi de la Guerra Civil*, publicat per Enciclopèdia Catalana el 1995, i *Escolta Espanya: Catalunya i la crisi del 98*, publicat per

Proa l'any 1998, dels quals ha estat coautora al costat de Josep Termes.

D'una manera individual, tenen una rellevància especial la participació al volum vuitè de l'obra *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*, publicada per Enciclopèdia Catalana el 1996, en què s'analitzen les dinàmiques de societat obrera urbana en la nova societat industrial; l'escrit sobre «L'obrerisme i els conflictes socials a la fi del segle», com a part del llibre *La resposta catalana a la crisi i la pèrdua colonial de 1898*, publicat per la Generalitat de Catalunya el 1998; el text sobre «La repressió fins al reconeixement internacional de règim», per al volum cinquè de l'obra *El franquisme a Catalunya*, publicat per Edicions 62 l'any 2006, i la reflexió sobre l'exili català del volum sisè de *La Guerra Civil a Catalunya*, publicat també per Edicions 62 el 2007. Cal destacar alhora les col·laboracions en els volums primer i tercer de *La Segona República —El temps de les il·lusions 1931-1933 i Guerra i revolució 1936-1939—* publicats per Ara Llibres l'any 2015.

En l'àmbit més polític, fou coautora del llibre *Lluís Companys, president de Catalunya: Biografia humana i política*, editat el 2006 per Enciclopèdia Catalana, i també destaca la seva participació en el segon volum d'*Il Mazziniano nel mondo* valorant la influència de Mazzini en el republicanisme espanyol del segle XIX, publicat per la Domus Mazziniana de Pisa, l'any 1995.

D'acord amb la trajectòria de recerca que s'ha assenyalat abans, cal remarcar els seus escrits sobre «El control de la natalitat com a mitjà revolucionari a principis del segle XX», a *Prensa cultural i intervenció política dels intel·lectuals a la Catalunya contemporània (1814-1975)*, obra editada per la Universitat de Barcelona el 2005, i el capítol en què s'analitza com encarà el complicat tema de la qüestió social una institució tan definida com l'Ateneu Barcelonès redactat per al llibre *L'Ateneu Barcelonès, un segle i mig d'acció cultural*, editat per la Magrana-RBA el 2006.

En el terreny de les relacions entre grups socials obrers i avantguardes culturals, ha participat al primer volum de l'obra *La Transició a Catalunya (1975-1984)*, publicat per Edicions 62 l'any 2008, amb un capítol sobre «La cultura catalana a l'inici de la Transició, un esforç titànic per recuperar la memòria i la identitat».

També tenen rellevància l'estudi sobre la relació entre l'obrerisme i les avantguardes culturals publicat al catàleg *SALVAT-PAPASSEIT poetavantguardistacatalà*, editat per Edicions 62 i Arts Santa Mònica l'any 2010, i «Política y vanguardias culturales: la configuración de un sector intelectual al entorno de la Mancomunidad de Cataluña y la construcción de las mitologías urbanas barcelonesas» en

l'obra *Claves del mundo contemporáneo* editada per Comares l'any 2013.

Més recentment, ha escrit «La tancada d'intel·lectuals a Montserrat» en el llibre *Barcelona 60's: Entre Caputxina i Gauche Divine*, publicat per Éditions Hispaniques de la Sorbonne l'any 2018 (fruit d'una trobada internacional celebrada a la Sorbona l'any 2017).

Com a resultat de la recerca duta a terme en el marc de diversos projectes d'investigació finançats pels ministeris d'Educació i Ciència, i d'Universitats, Investigació i Desenvolupament, ha participat en les obres col·lectives *Les identitats a la Catalunya contemporània*, publicada per Galerada SCCL (2009), analitzant «La identitat obrera en la historiografia: representacions i autorepresentacions del moviment anarquista català al segle XIX», i *Quan tot semblava possible: Els fonaments del canvi cultural a Espanya (1960-1975)*, editada per Publicacions de la Universitat de València l'any 2018, amb un capítol sobre «La CNT davant el desafiament de la reorganització sindical de la dècada dels seixanta».

Entrant en l'anàlisi de figures concretes, són interessants els seus escrits sobre Joan Peiró a *Llums enmig de la barbàrie: Memòries sobre el salvament de vides durant la Guerra Civil a Catalunya*, editat pel Memorial Democràtic l'any 2013, i l'estudi sobre Salvador Seguí en el qual fa una revisió historiogràfica al relativament ampli i repetitiu ventall de publicacions sobre aquest líder obrer i les raons que el van provocar, publicat a *Naciones en el Estado-nación: La formación cultural y política de naciones en la Europa contemporània* per l'editorial Base l'any 2014 i que és fruit de les jornades de reflexió historiogràfica Galeusca que tingueren lloc a Bilbao aquell mateix any.

Com a editora, destaca la seva tasca en els llibres *La dictadura franquista: La institucionalització d'un règim*, publicat per la Universitat de Barcelona l'any 2012, i del que es feu en homenatge a Josep Termes, *Josep Termes: Catalanisme, obrerisme, civisme*, publicat l'any 2014 per l'editorial Afers. En aquest darrer, a més d'editora, és responsable d'una anàlisi de l'obra historiogràfica de Termes: «Josep Termes, historiador de l'obrerisme».

En l'àmbit més instrumental, va publicar nombrosos articles al *Diccionari biogràfic del moviment obrer als Països Catalans* editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat el 2000 i al *Diccionari d'història de Catalunya* publicat per Edicions 62 el 1992. Va participar en l'*Atles de la Guerra Civil a Barcelona* d'Edicions 62 el 2009 i va col·laborar activament en el Projecte Almirall: Portal del Pensament i la Cultura del Segle XIX impulsat per l'Ateneu Barcelonès entre 2014 i 2017, els resultats del qual són consultables en xarxa.

En l'àmbit més divulgatiu, a més de diverses col·laboracions (*L'Avenç*, *Sàpiens*, *El Temps*, *Revista d'Etnologia de Catalunya*, *Revista Oficial del Col·legi de Doctors i Llicenciats*, *El Ciervo*, *Gimbernat*, etc.), ha coordinat el dossier *Totes les dones de la Guerra Civil*, al número 198 de *Sàpiens*, de 2018. Al Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI), ha estat cogestora dels cursos «Conflic-

tes i convergències: de la crisi a les revoltes àrabs», el 2012, i «Fora de la llei: Violència, criminalitat i agents no estatals al segle XX», el 2019. I, més recentment, amb motiu de la commemoració de la vaga de La Canadenca, ha coordinat el curs «La Rosa de Foc. Obrerisme i moviments sindicals a Barcelona durant el primer terç del segle XX (1909-1936)», organitzat per l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona i que ha tingut lloc entre novembre del 2018 i març del 2019 a la seva seu.

La prolongada activitat investigadora l'ha portat a una publicació d'articles continuada en revistes acadèmiques especialitzades, d'una vàlua reconeguda. Entre els nombrosos articles publicats (més de trenta), podem citar els apareguts a *Estudios de Historia Social*: «El conflicto entre la CNT y la familia Urales-Montseny» (1985) i «El proceso de Montjuïc ante la opinión pública europea» (1987); a *Historia Social*: «El proceso de Montjuïc y la condena internacional del régimen de la Restauración» (1992), i a *Afers*: «El movimiento anarquista (1874-1914), entre el catalanisme i l'internacionalisme» (1992) i «La historiografía romàntica liberal espanyola i el Rissorgimento: la figura de Garibaldi» (2005).

També cal destacar els articles publicats a la revista *Cercles*: «Líders obrers i avantguardes culturals: la presència de l'obrerisme en la Barcelona de la primera postguerra europea» (2005) i «Cientifisme i anarquisme a principis del segle XX: la difusió del neomaltusianisme» (2006); a *Espanya Contemporània*: «El mito de Garibaldi en el anarquismo español» (2004); a *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*: «Una personalitat a les portes de la mort: el testament de Francesc Ferrer i Guàrdia (1854-1909)» (2010); a *Trípodos: Revista Digital de Comunicació*: «Maragall davant la Setmana Tràgica» (2010); al *Bulletin d'Histoire Contemporaine de l'Espagne*: «La Semana Tràgica. Violencia y política a principios del siglo XX» (2012); a *Alcores*: «Anarquismo y cosmopolitismo en la Barcelona de finales del siglo XIX: los hombres de El Productor» (2013); al *Bulletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*: «Fernando Tarrida del Màrmol. Anarquisme i cosmopolitisme» (2016), a més de l'estat de la qüestió que aparegué a la revista de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, *Catalan Historical Review*, al número 3 de 2010, amb el títol «Anarchism in the Catalan-speaking countries: between syndicalism and propaganda, 1868-1931».

A més de participar en nombrosos congressos d'àmbit nacional i/o internacional, com a ponent invitada i com a participant o presidint sessions, ha format part de l'organització de diversos congressos d'àmbit internacional: VI Congrés Internacional d'Història i Cinema. Imatges de les Revolucions de 1968 (Barcelona, 2018), A 80 Anys del Cop d'Estat de Franco. La Generalitat de Catalunya i la Guerra Civil (Barcelona, 2016), La Dictadura Franquista. La Institucionalització d'un Règim (Barcelona, 2010), Col·loqui Internacional sobre la Segona República (Tarragona, 1981), i Congrés Postguerres / Aftermaths of War, celebrat a Barcelona el juny de 2019.

És membre del consell de redacció de *Cercles: Revista d'Història Cultural* i del consell assessor de *Segle XX: Revista Catalana d'Història*.

Del 2011 al 2016 fou vicedirectora del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona (fundat per Jaume Vicens Vives). És coordinadora d'*Índice Histórico Español* (revista fundada amb aquest nom per Vicens Vives, orientada a publicar estats de la qüestió sobre temes diversos).

Des del 2016 forma part del jurat del Premi Ferran Soldevila d'història que concedeix la Fundació Congrés de Cultura Catalana.

L'any 2009 fou comissària de l'exposició «La Setmana Tràgica als barris de Barcelona. Motius i fets», organitzada per l'Institut Ramon Muntaner, de la qual va sortir el llibre *La Setmana Tràgica de 1909: Motius i fets*, publicat per l'IRM mateix l'any 2011.

Des de l'any 2015 és la responsable acadèmica del portal de la Universitat de Barcelona SIDBRINT. Memòria Històrica de les Brigades Internacionals (Sistema d'Informació Digital sobre las Brigades Internacionales): <<http://sidbrint.ub.edu/>>.

Fou membre de la desapareguda Xarxa Mediterrània d'Història Cultural (1998-2001), promoguda pel Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i els Intel·lectuals abans citat, amb la participació de deu universitats europees i reconeguda per la CIRIT l'any 1999.

Així doncs, Teresa Abelló, més enllà de la temàtica de la història de l'anarquisme, en la qual és una autoritat, s'ha endinsat en la història política general de Catalunya, tant de la institucional —l'Estatut de 1932— com de la biogràfica —Lluís Companys—; ha treballat en història cultural, com en el cas de la història de l'Ateneu Barcelonès, i ha cultivat la història de la historiografia, per exemple, amb l'estudi de l'obra i la personalitat del seu mestre Josep Termes. A més, ha cultivat tant el treball monogràfic de recerca com la síntesi divulgativa. Pel que fa a congressos i cicles universitaris de tercer cicle, la seva eficiència resta provada. La tasca que pugui desenvolupar a l'Institut d'Estudis Catalans serà molt profitosa per a la institució.

ALBERT BALCELLS

Montserrat Bacardí i Tomàs (1962) és professora titular a la Universitat Autònoma de Barcelona des de 1997 (va entrar-hi com a associada el 1992) i té l'acreditació de catedràtica (2014). Llicenciada en filologia hispànica (1985), doctora en filologia hispànica (1991) i llicenciada en filologia catalana (1996), tots aquests títols obtinguts a la Universitat de Barcelona. Imparteix docència a la Facultat de Traducció i Interpretació de la UAB.

Des de 1986 té publicats més de seixanta articles en revistes indexades nacionals i internacionals (*Ausa*, *Bulletin Hispanique*, *Caplletra*, *Ínsula*, *Journal of Iberian and Latin American Studies*, *L'Espill*, *MonTI*, *Revista de Filología Románica*, *Rivista Italiana di Studi Catalani* i *The Translator*, entre d'altres), deu llibres i quaranta-cinc capítols de llibre. Ha fet de coordinadora o editora de trenta-cinc obres. Entre els llibres i capítols de llibre destaquen *Cent anys de traducció al català (1891-1990): Antologia* (1998), *Anna Murià: El vici d'escriure* (2004), *El Quixot en català* (2006), *Traductores* (2006), *Una impossibilitat possible: Trenta anys de traducció als Països Catalans (1975-2005)* (2010), *Diccionari de la traducció catalana* (2011), *La traducció catalana sota el franquisme* (2012), *Les traductores i la tradició* (2013), *Gràcia Bassa, poeta, periodista i traductora* (2016) i *Maria Dolors Orriols, viure i escriure* (2019).

Com a investigadora, té quatre sexennis, ha participat en dos projectes finançats i ha estat investigadora principal de tres més. Des de 2014 és coordinadora del «Grup d'Estudi Consolidat de la Traducció Catalana Contemporània» (aconseguit passant primer per la categoria d'emergent). Aquests projectes s'han centrat en la història de la

traducció catalana i en l'obra d'escriptors com ara Gràcia Bassa, Pere Calders, Joaquim Carbó, Ramon Folch i Camarasa, Anna Murià, M. Dolors Orriols, Teresa Pàmies, Joan Sales, Rafael Tasis o Joan Triadú.

Ha participat en una cinquantena de congressos, tant nacionals com internacionals (un cert nombre dels quals a Llatinoamèrica). Ha fet estades de recerca a Buenos Aires (on va treballar amb els arxius del Casal de Catalunya i de l'Obra Cultural Catalana) i a la Pontificia Universitat Antonianum de Roma. Ha dirigit divuit tesis doctorals llegides. Així mateix, té una llarga experiència en l'organització d'activitats congressuals de tota mena, ha coordinat programes de doctorat i de màster a la UAB i ha estat o és avaluadora d'una dotzena de publicacions, dels ajuts de la Institució de les Lletres Catalanes i dels premis Ciutat de Barcelona, alhora que pertany a diversos comitès editorials. Ha estat també cap de redacció de *Lletra de Canvi*, de l'editorial Pòrtic, i cap de col·laboracions del diari *El Observador*.

Tot i la varietat d'autors i autores que ha treballat, Montserrat Bacardí ha destacat per ser un dels punts de referència de la història de la traducció i la recepció literària als Països Catalans, un dels àmbits de recerca que en el món de les humanitats s'ha desenvolupat d'una manera més esponerosa en els darrers vint-i-cinc anys. No és, doncs, estrany que, des de la seva creació el 1998, dirigeixi la prestigiosa revista *Quaderns: Revista de Traducció*, que edita la UAB.

Les seves línies d'investigació l'encaminaven al que és ara una de les seves tasques principals: la direcció, des que es va crear el 2003, de la Càtedra Jordi Arbonès, de la

UAB, ubicada a la Facultat de Traducció i Interpretació. Aquesta càtedra gestiona el llegat d'aquest traductor il·lustre i fecund, el de l'editor Josep Pedreira, el de l'escriptor Rafael Tasis i els dels traductors Francesc Arnó i David H. Rosenthal.

No es pot finalitzar aquesta condensada presentació sense fer esment del llibre *Diccionari de la traducció catalana* (2011), que va codirigir amb la doctora Pilar Godayol, de la Universitat de Vic, amb una gran quantitat de col·laboradors, l'obra de referència per la seva qualitat d'aquesta àrea d'estudi. Gràcies a aquest volum, de consulta obligada, les lletres catalanes no han restat subsumides en el que se sol anomenar «la història de la traducció en Espanya».

Finalment, convé recordar que la seva tasca li ha meregut diversos guardons: el Premi de Recerca Humanística (2000) de la Fundació Enciclopèdia Catalana pel pro-

jecte *Diccionari de traductors*, el Premi Rafel Cornella de retrat literari (2009), els Premis Recull de Blanes per *Ramon Folch i Camarasa: Retrat del perfecte escriptor no gens mediocre*, el Premi Crítica «Serra d'Or» (2012), en la modalitat de Recerca (Humanitats), pel *Diccionari de la traducció catalana*, i, per a gran goig dels qui la presentem, el Premi Fundació Mercè Rodoreda 2019, concedit fa poques setmanes, pel seu treball sobre l'escriptora osonenca Maria Dolors Orriols, redescoberta en els darrers anys.

Per la seva brillant dedicació a la recerca de temàtica literària catalana i el seu compromís inqüestionable amb el país i la seva cultura, els membres de l'àrea d'història de la literatura de la Secció Històrico-Arqueològica proposem la seva candidatura a membre de l'IEC.

RAMON PINYOL

Marià Carbonell i Buades va néixer a Palma el 9 de juliol de 1955 i es va llicenciar el 1983 en història de l'art per la Universitat de Barcelona amb una tesi de llicenciatura que ha estat publicada com a llibre: *L'Escola del Camp de Tarragona en l'arquitectura del segle XVI a Catalunya* (Diputació de Tarragona, 1986; Premi Vèrtex). Es va doctorar a la mateixa universitat el 1989 amb la tesi *L'arquitectura classicista a Catalunya (1540-1659)*, sota la direcció d'Ignasi de Solà-Morales. L'octubre del 1984 es va incorporar al Departament d'Art de la Universitat Autònoma de Barcelona, on ha exercit la docència i la recerca, primer com a professor ajudant, com a encarregat de curs ja el 1985, professor titular el 1990 i catedràtic el 2011. Ha estat vocal de la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de Barcelona (Servei de Patrimoni Arquitectònic) de la Generalitat de Catalunya, entre el 1997 i el 2008. Ha estat membre de la comissió de seguiment d'obres de la catedral de Mallorca (2000) i actualment, des del 2005, forma part del Comitè Científic de l'Institut Internacional d'Estudis Borgians (València). Entre el 2010 i el 2012 va ser investigador principal en un projecte de la primera convocatòria Recercaixa titulat «Art en perill. Cens i memòria de la destrucció», que pretenia documentar les obres d'art de l'època moderna a Catalunya perdudes al llarg dels segles XIX i XX. També forma part del projecte internacional PICTOR que s'ocupa d'estudiar la condició social dels pintors a l'època renaixentista al sud d'Europa. Ha fet diverses estades de recerca a Venècia i a Roma i ha tingut set contractes de transferència de coneixements amb les administracions públiques. Ha comissariat quatre exposicions i ha participat en nombroses trobades científiques nacionals i internacionals. És membre del consell de redacció i del comitè assessor de diverses revistes especialitzades.

El camp de recerca del doctor Carbonell abasta l'arquitectura i l'art d'època moderna a Catalunya i a Mallorca, amb aportacions puntuals d'època contemporània a les

col·leccions d'art institucionals i privades mallorquines. Es va formar sota el mestratge de l'enyorat membre de l'Institut d'Estudis Catalans Joaquim Garriga, de qui va ser el primer deixeble. Per això ja va figurar com a col·laborador —centrat en les arts decoratives— en el notable treball de Garriga sobre el segle XVI de la *Història de l'art català* d'Edicions 62 aparegut el 1984. L'arquitectura renaixentista classicista a Catalunya ha estat l'objecte de les seves primeres recerques, tant de la tesi de llicenciatura ja citada com de la doctoral. Una recerca i una mirada àmplia que mai no han defugit les connexions internacionals, com demostra la també primerenca investigació (1992) sobre el mecenatge artístic del valencià Roderic de Borja (1431-1503), que fou papa amb el nom d'Alexandre VI, un tema que ha anat reprenent i que justifica la seva dedicació actual com a membre del Comitè Científic de l'Institut Internacional d'Estudis Borgians amb seu a València.

Ha rescatat la personalitat de diversos pintors mallorquins d'època barroca, com ara Guillem Mesquida (1675-1747), a qui ha dedicat dos articles renovadors el 1993 i 1998 i finalment una exposició amb un catàleg el 1999; Miquel Bestard (1592-1633), amb un article el 1996 i una exposició i catàleg el 2007, i finalment Miquel Cantallops (1678-1755), actiu a Mallorca i a Roma, amb un article el 1999 i una exposició el 2005. També l'escultura barroca i la retaulística mallorquina han estat objecte de la seva recerca, ja sigui en aportacions en diverses obres col·lectives, com ara en un volum sobre *La Seu de Mallorca* ja el 1995, o en llibres d'homenatge, però sobretot d'una manera monogràfica en el llibre *Art de cisell i de relleu: Escultura mallorquina del segle XVII*, publicat el 2002.

Per entendre les singularitats de l'art a Mallorca, Carbonell ha estat molt atent a la condició de l'illa com a lloc obert als intercanvis artístics constants amb la Península, amb Itàlia i amb altres illes del Mediterrani; d'aquí el seu interès per l'estudi dels viatges dels artistes autòctons,

però també de l'arribada a Mallorca d'obres de mestres d'altres indrets i, per tant, de la importància del mecenatge i del fenomen colleccionista. En aquest sentit, cal recordar el seu article dins un volum sobre l'ordre de Malta a Mallorca del 2000 o sobre els Ribera que va posseir Antoni Gual, secretari del duc de Medina de las Torres en l'etapa del seu virregnat de Nàpols, publicat el 2009, i finalment el llibre cabdal sobre la rica col·lecció d'art clàssic i la pinacoteca del cardenal Antoni Despuig i Dameto (1745-1813) *El cardenal Despuig: Colleccionisme, Grand Tour i cultura il·lustrada* (Palma, 2013).

El treball i l'expertesa de Carbonell han estat reconeguts també fora de l'àmbit estrictament acadèmic amb diversos encàrrecs institucionals, com ara l'estudi i la catalogació del fons patrimonial d'art del Consell de Mallorca, fet primer com a conjunt el 2001, sobre el seu edifici històric el 2011 i de nou d'una manera més detallada sobre el fons de pintura el 2012. O també l'encàrrec de la catalogació del fons de pintura i dibuix del Parlament de les Illes Balears el 2015. L'Ajuntament de Barcelona també li va encarregar —amb la col·laboració de Rafael Cornudella— l'estudi científic del fons artístic del monestir de Pedralbes, que va donar lloc a un muntatge expositiu i museogràfic, «Pedralbes. Els tresors del monestir», de 2005.

Però, sobretot, ha estat la Generalitat qui li ha encarregat diversos llibres institucionals relacionats amb el Palau de la Generalitat, obra cabdal de la nostra arquitectura renaixentista. Aquesta dedicació, ja encetada d'una manera genèrica a la tesi de llicenciatura, va continuar amb un article del 2002 que precisa el trasllat de la capella de Sant Jordi a mitjan segle XVI, pren forma amb diverses aportacions en publicacions oficials els anys 2003, 2004 i 2005, i finalment culmina amb un estudi completíssim, *El Palau de la Generalitat de Catalunya: Art i arquitectura* (Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, Barcelona 2015, 2 v.), dirigit per ell, amb la participació de diversos especialistes, i que analitza d'una manera exhaustiva tota la complexitat del monument i n'estudia el ric patrimoni artístic.

El doctor Carbonell és ara mateix l'estudiós més reconegut sobre el patrimoni artístic català i mallorquí d'època moderna, i gràcies al seu doble arrelament residencial a Barcelona i a Palma i a la seva recerca oberta i fluida en aquest dos àmbits, la seva incorporació enfortirà sens dubte la presència de l'Institut a les Balears i enriqueirà la capacitat investigadora de la nostra secció.

BONAVENTURA BASSEGODA

Miquel Molist Montaña (Manlleu, 1956). Catedràtic de prehistòria a la Universitat Autònoma de Barcelona. Va estudiar a la Universitat de Barcelona, on es va formar amb Joan Maluquer de Motes i Miquel Tarradell, i a la Universitat de Lió-2, on va fer un doctorat en prehistòria oriental i on va tenir l'oportunitat de treballar amb l'escola francesa d'André Leroi-Gourhan i amb Jacques Cauvin i el seu equip al Pròxim Orient. Ha estat director del Museu Nacional d'Arqueologia de Catalunya i ha comissariat exposicions en diversos museus. Ha estat investigador del programa Icrea Acadèmia i ha format o forma part del consell de redacció de diverses revistes científiques.

Ha centrat la seva recerca en dos grans àmbits d'estudi: la prehistòria recent de Catalunya i les primeres societats agrícoles al Pròxim Orient (Neolític). En el primer camp, ha estudiat l'hàbitat i les formes d'enterrament de l'edat del bronze final a la zona de l'Alt Ter, amb la necròpolis de Collsavenc (Tavertet). Va participar en la descoberta i excavació d'un conjunt de nou sepultures monumentals, entre les quals hi ha la del Padró (Tavertet), i va obrir les portes al reconeixement d'un nou tipus de sepultures megalítiques («cambra o cista amb túmul complex») datades ja a finals del Neolític antic.

Ha estudiat el poblament prehistòric de les serralades del Prepirineu i Pirineu Oriental, la Garrotxa i l'Alta Garrotxa. Ha excavat durant deu anys l'hàbitat de la Bauma del Serrat del Pont (Tortellà, Garrotxa), un abríc de grans dimensions amb una seqüència estratigràfica que va des de l'època romana fins al període mesolític.

A partir de 2006 va iniciar el projecte «La prehistòria al Pla de Barcelona», que encara continua vigent, en col·laboració amb el MUHBA i amb el Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona. L'estudi de jaciments com el de la Caserna Sant Pau del Camp, el carrer Reina Amàlia o la plaça de la Gardunya posen en evidència un entramat de petits assentaments i zones d'enterrament a les àrees dels actuals barris del Raval i de la Sagrera entre mitjan VI i el II mil·lenni cal BC.

La segona gran línia de la seva recerca se centra en la zona del Pròxim Orient. Va fundar el grup de recerca «Seminari Arqueologia Prehistòrica del Pròxim Orient, SAPPO», que ha anat creant aliances amb grups nacionals i internacionals. Ha excavat en les zones desèrtiques de Síria, com ara a Umm-el-Tlel (El Kowm) (1987-1995); a la vall de l'Eufrates, per exemple a Tell Halula (1991-2011), o a Chagar Bazar (Djezirée) (1999-2010), i a Turquia, com ara a Akarçay Tepe (sud-est d'Anatòlia) (1999-2008).

Tots aquests projectes se centren en l'estudi dels primers poblats agrícoles, amb una anàlisi de la seva caracterització cultural i socioeconòmica. El canvi que representa el pas de grups de caçadors/recol·lectors a establiments sedentaris s'analitza amb una dinàmica interdisciplinària que permet aproximar-se a una de les transformacions més significatives de la humanitat en el bressol d'aquest canvi —la vall de l'Eufrates— i des d'on es va transmetre cap a altres parts del món, en particular a Europa, inclosa la península Ibèrica. La presència d'un equip d'especialistes en bioarqueologia és fonamental, donada la problemà-

tica dels primers cultius o animals domesticats. No es tracta solament d'una aproximació biològica, imprescindible, sinó de la seva interrelació amb la dinàmica dels grups humans.

De les aportacions fetes per Miquel Molist cal destacar, en primer lloc, l'estudi dels processos de sedentarització i formació dels primers poblats a les excavacions de Tell Halula i d'Akarçay Tepe, on la inversió de treball i la innovació en les formes d'hàbitat i del treball arquitectònic es vinculen a les noves formes de producció i de subsistència. Les cases construïdes amb tovot i enlluïdes amb cal formen un teixit dens, homogeni, amb capacitats d'emmagatzematge similars o materials de rebuig semblants. Tanmateix, en aquesta fase incipient de les societats camperoles es detecten ja diferències entre les cases que es veuen en l'accés als productes o materials d'origen exogen per part de les diferents unitats familiars (representades per les distintes cases). La descoberta de les sepultures als subsols de les cases, amb una vinculació molt directa entre la població enterrada (amb el seu aixovar) i la unitat familiar, ha permès veure que només alguns membres d'aquesta comunitat tenien accés a determinats productes com el coure natiu o els collarets de calcedònia, entre d'altres. És a dir, a xarxes de circulació de productes semipreciosos. Hi hem de veure l'origen de la desigualtat? És probable, i és una de les hipòtesis en les quals es treballa actualment per definir-ne bé les característiques.

Una altra aportació important és el de l'origen de les produccions ceràmiques. La renovació de les dades en aquests darrers vint anys de recerca, moltes de les quals originades i contrastades a partir de les investigacions dels jaciments de la zona de l'Eufrates estudiats i dirigits per Miquel Molist, ha estat molt significativa. Es constata l'aparició de la ceràmica simultàniament en diferents àrees del sud-est d'Anatòlia i el nord-est de Síria, en un període de temps precís i curt, i ben situat entre el 7000 i el 6900 abans de la nostra era. D'altra banda, des de l'inici es constaten vasos destinats a la cocció d'aliments. Recordem que abans es pensava que els primers atuells ceràmics estaven destinats a l'emmagatzematge.

Des de l'any 2014, amb la professora Anna Maria Gómez Bach de la UAB, treballa a la regió del Kurdistan iraquiana en l'estudi de les primeres societats agrícoles en unes àrees ecològiques singulars com són les muntanyes del Zagros, el jaciment de Gird Lashkir (Erbil), situat a l'anomenada Alta Mesopotàmia, i el jaciment del VI mil·lenni cal BC de Banahilk (Soran), situat a prop de Shanidar, en ple Zagros septentrional.

Aquest projecte, en curs, contribueix a omplir un buit de coneixement en les àrees més orientals del Proper Orient, fruit de la difícil situació política i militar de les darreres dècades. La zona de contacte entre Mesopotàmia i el Zagros septentrional sempre s'ha caracteritzat per un ampli fenomen de ramaderia de transhumància. És una zona de connexió entre les planes del Tigris i les zones altes i afavoreix els desplaçaments estacionals dels ramats. Encara avui, algunes poblacions de caràcter seminòmada es dediquen a aquesta activitat i podrien tenir un origen a l'època de la prehistòria recent, prolongat al llarg de la protohistòria i la història antiga. Es tracta de la recerca d'un altre sistema d'origen i consolidació de les societats camperoles. En la primera fase, actualment en curs, s'han descobert diversos assentaments dels darrers caçadors recol·lectors, s'està excavant un poblat del període de les primeres societats camperoles al peu de les altes muntanyes del Zagros del Kurdistan i també s'estan duent a terme l'estudi i l'excavació d'un assentament d'Erbil com a exemple d'ocupació a la plana. Els resultats mostren un altre component molt interessant: la caracterització de les «cultures arqueològiques» al llarg d'un ample territori i en un espai temporal ben definit. Així, l'exemple més clar és la definició de les característiques materials de les diferents cultures com la d'Halaf o l'Hassuna, entre d'altres, en les zones situades entre l'oest i l'est del Proper Orient, on definir els fenòmens sociològics i històrics és fonamental perquè van ser el motor del canvi. Uns mosaics culturals en l'espai i el temps en els quals tenen lloc els fenòmens d'intercanvi, de difusió i de mobilitat dels grups humans. Els resultats d'aquestes recerques s'han publicat en revistes especialitzades i en llibres o monografies científiques tant nacionals com internacionals.

Cal fer menció també de la seva activitat en l'àmbit museístic, en el qual destaca el període que va ser director del Museu Nacional d'Arqueologia de Catalunya (2000-2004). Als anys vuitanta del segle XX havia estat nomenat pel Departament de Cultura de la Generalitat director del Museu Comarcal del Montsià (Amposta). Les mostres temporals efectuades en diferents museus (National Museum of Damascus, MAC, Museu de la Garrotxa, etc.) són sovint un mitjà més de la difusió dels projectes arqueològics ja realitzats. Entre les exposicions més recents cal citar «Els primers pagesos al Pla de Barcelona», de la qual fou comissari conjuntament amb Anna Maria Gómez Bach en una mostra exposada al MUHBA del 29 d'abril de 2016 al 12 de febrer de 2017.

MARTA PREVOSTI